

MAANDBLAD

UITGEGEVEN DOOR HET NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG.

Dr. EDUARD PERGENS.

Dr. Eduard Pergens aanschouwde 't levenslicht te Maeseijck, op 23 Oct. 1862.

Vader Pergens stierf toen Eduard nog 'n kleine jongen was.

Na 's vaders dood trok de familie met ter woon naar Nijmegen.

De destijds al wijd en zijd vermaarde Ruwenberg werd door moeder Pergens verkozen om er heur kind op school te doen.

Na voltooiing der lagere studiën zag 't Bisschoppelijk College van Roermond Eduard binnen z'n muren, om hem middelbaar onderwijs te geven.

De stille, in zich zelven gekeerde jonge Pergens was, wat men noemt, „'n zéér goed student”.

Hij had meer dan gewonen aanleg, niet 't minst voor talen en wist met dien gelukkigen aanleg daarenboven nog te woekeren.

Toen hij, nauw 18 jaren oud, aan de Leuvense „Alma Mater” kwam, was hij toegerust met 'n flinke dosis kennis niet alleen van Latijn en Grieksch, maar vertrouwd ook met Hollandsch en Fransch, Engelsch en Duitsch, Deensch en Noorsch, — altegaar talen, waarin hij zich, twee jaren later, vloeiend, en mondeling en schriftelijk kon uitdrukken.

Studiegenooten van hem beweren dat nadien, op taalkundig gebied, nooit meer te Leuven de evenknie van Eduard Pergens werd teruggezien.

En toch was taalstudie niet z'n lievelingsvak.

Hij voelde zich getrokken tot natuurkunde.

Daarin werd hij dan ook, na weinige jaren reeds, op Zoölogische stellingen tot Doctor gepromoveerd.

Z'n promotor, de bekende Professor van Beneden, wist 't bij de Belgische regeering gedaan te krijgen dat de jeugdige Doctor Eduard Pergens wetenschappelijke onderzoekingen mocht gaan doen aan 't Zoölogisch laboratorium van Napels.

Te Napels voelde hij zich in z'n element.

Daar kon hij zich, naar hartelust, overgeven aan biologische studiën.

Dra verscheen er z'n eerste wetenschappelijke verhandeling: „in lumine coloramur”.

Ze handelde over de kleuring der planten.

Ze was origineel en getuigde dat Dr. Pergens niet, gelijk zoovele anderen, anderen maar „nashreef”.

Dr. Pergens bezat de kennis en voelde in zich den lust en den moed om eigen opinies op de natuurhistorische markt te brengen.

Dr. Pergens mocht dit doen, omdat hij op natuurhistorisch gebied veel meer wist dan zoovele anderen, die veel minder wetende, toch natuurhistorische wetenschap durven venten.

Dr. Pergens was toen al geruimen tijd bezig met 'n speciale bestudeering van Bryozoën, had daartoe de Scandanavische- en Balkanstaten bereisd en

zou dra de wetenschappelijke wereld verrassen met tal van vondsten, welke hij later heeft beschreven en waardoor hij, de eenvoudige, die wars was van alle uiterlijk vertoon, ja, die eenmaal een hem aangeboden hoogleeraarschap te Bologna van de hand zou wijzen, zich 'n wereldnaam wist te scheppen.

Van uit dien tijd reeds dateert ook 't begin zijner palaeontologische verzameling, verzameling, welke hij heel z'n leven lang bleef uitbreiden en waarin vondsten uit 't Maastrichter turfkrijt vooral zoo buitengewoon rijk vertegenwoordigd zijn.

Op die verzameling komen we later in ons Maandblad terug.

Mejuffrouw Caroline Dohmen uit Roosteren, nicht en erfgename van Dr. Pergens, stond ze aan ons Museum te Maastricht af, omdat ze meende gansch en al te handelen in den geest van den Doctor als ze zorg droeg dat de „collectie Dr. Pergens” in haar geheel werd overgebracht op 'n plaats waar ze met piëteit bewaard zou blijven.

Over die collectie dus later.

En keeren we terug tot Eduard Pergens, doctor in de natuurkunde, dien we in 1889 andermaal in Leuven ontmoeten, nu daarenboven als doctor in de medicijnen!...

Als dusdanig ging hij zich toeleggen op 'n speciale bestudeering van oog-, oor-, neus- en keelziekten.

Daartoe bezocht hij achtereenvolgens de Universiteiten van Straatsburg, Berlijn en Weenen.

Tocn Dr. Pergens zich daarna vestigde in Maeseijck, gold hij op ophthalmologisch gebied dra als 'n specialiteit, wiens naam klank had tot wijd over de grenzen van Belgenland.

Dien naam dankte hij aan de succèsvolle wijze, waarop hij zoo menigen armen lijder, die krank naar Maeseijck kwam, de gezondheid wist terug te geven.

Dankte hij ook aan de lange, zeer lange lijst van geschriften, waarmee hij de medische literatuur verrijkte en, die voor z'n collega's bronnen bleken, waaruit ze met goed gevolg medicamenten konden putten, welke der zieke menschheid genezing brachten.

Over die geschriften zullen we hier niet uitwiden, alléén er van zeggen dat meer dan een daarvan 'n heel bijzonderen stempel draagt.

Dr. Pergens ging bij 't schrijven zijner verhandelingen niet zelden te rade bij de ouden, wijl hij wist, dat die van eeuwen her al vele der zoogenaamde huidige nieuwe ideeën hadden verkondigd...

En om de ideeën der „ouden” aan de „jongen” te leeren kennen, schrok Dr. Pergens er niet voor terug om de taal zelve der „ouden” aan te leeren.

Hij maakte zich met 't Hebreuwsch vertrouwd en legde zich toe op de kennis der taal

van Arabieren, 't volk, 'twelk sinds onheugelijke tijden al, meer dan welke andere generatie, in 't toedienen van artsijen bekendheid had.

* * *

Midden in z'n rijk, wetenschappelijk, bedrijvig en heilaanbrengend leven is Dr. Eduard Pergens te Maeseijck gestorven.

'n Beroerte maakte aan dat leven 'n eind op 11 April 1917.

Evenmin als we ons ooit bezondigden aan „profeteeren”, zullen we ons schuldig maken aan 't geven eener verklaring van dien plotseligen dood.

Maar toch meenen we niet te veel te zeggen, als we hier openlijk getuigen, dat Dr. Eduard Pergens mede 't slachtoffer is geweest van den oorlog....

De goedige, goedhartige Doctor van Maeseijck, die zich nooit of te nimmer bekommerd had om politiek, alléén en uitsluitend had geleefd voor kranken en voor wetenschap, die kranke Belgen, kranke Franschen, kranke Duitschers en kranke Engelschen menigmaal had behandeld en onder al die nationaliteiten wetenschappelijke vrienden telde — de goedige, goedhartige Maeseijcker Doctor heeft onzegbaar veel geleden onder wat zich in de laatste jaren tusschen deze nationaliteiten heeft afgespeeld....

Dat heeft, naar we meenen, helaas, z'n dood vervroegd.

Maastricht.

JOS. CREMERS.

EQUISETUM TELMATEJA Ehr.

Reuzenpaardestaart.

Was 't in 't eerste Jaarboek, uitgegeven door 't Natuurh. Gen. in Limburg, nog niet mogelijk een volledig overzicht te geven van de vele vormen dezer plantsoort — sinds is me gebleken, dat ook in ons gewest de meeste harer variëteiten te vinden zijn.

In verreweg de meeste Flora's vindt men haar aangegeven als *Equisetum maximum* Lmk.

De naam van Lamarck dateert reeds van 1778, die van Ehrhardt eerst uit 1783.

Doch Milde in z'n monografie wees er al op, dat Lamarck zelf in zijn herbarium nooit den naam heeft gebruikt, en hoe 't uit zijne beschrijving niet eens zeker is op te maken of Lamarck wel deze soort bedoeld heeft.

Bovendien is 't woord „maximum”, evenals de Nederlandsche vertaling niet gelukkig gekozen.

Al is deze Paardestaart een der grootste Europeesche soorten, z'n familieleden *Eq. hiemale* en *limosum* kunnen 't toch ook tot 'n respectabele hoogte brengen.

Ze worden daarin nog overtroffen door *Eq. giganteum* L. uit West-Indië.

Deze laatste toch heeft 'n „boomvormige” stam, is derhalve, in vergelijking met onze exemplaren uit Europa, 'n reus! en toch nog maar 'n lilliputter, als hij staan zou naast 'n vóórwereldlijk familielid, waarvan de afdrukken in de kolenlei (calamiten) getuigen, dat ze bomen konden worden van niet minder dan 40 voeten hoog en van 2 tot 3 dik.

Dat alles is 'n reden, waarom we den naam van Ehrhardt wel graag in eere zouden hersteld zien.

* * *

Reeds half April komen deze Paardestaarten bo-

ven den grond en stuiven al een paar weken later. Naar gelang meer of min gunstig lenteweer kan dit proces 'n maand eerder of later plaats hebben. Bij voorjaarsvorst bevrozen vele exemplaren ingevolge haar waterrijk weefsel; ook wijl ze op de open, zonnige hellingen staande, eerder bloeien dan planten, welke staan onder struikgewas en waarbij men soms geen enkelen sporendragenden stengel aantreft.

Eq. T. bewoont in Limburg bij voorkeur kalkhoudende bronhellingen, en al zijn dergelijke brongronden in ons gewest niet zeldzaam, toch komt er deze Paardestaart niet overal even veelvuldig voor.

't Meest vindt men haar op de natte hellingen te Moorveld, en Terhagen, Waterval en Vlieck. Verder ook langs de bronnen der kleinere beekjes, zooals Selzer-, Eijser-, Koeres-, Sprong- en Halsbergerbeek, Bisser-, Reters- en Caumerbeek. Terworm- en Molenbeek (Hoensbroek in 't dal tot bij de oude kerk), Gulperbeek, Noor- en Voerenbeek, Amselerbeek, enz. enz.

In 't zuivere heidegebied daarentegen komt ze niet voor.

Als men haar buiten 't brongebied aantreft gebeurt zulks alleen daar, waar nog kort geleden zoo'n grond aanwezig was, maar nu door drainage in bouw- of weiland veranderd is.

Zoo kan men ze bij 't kasteel Cortenbach en bij den Oliemolen te Spaubeek nog 'n eindje in de akkers zien voortwoekeren; lang echter zal ze 't daar niet meer kunnen uithouden; er is gebrek aan voldoende vocht.

Noordwaarts in Limburg wordt ze zeldzamer, maar komt toch, evenals enkele andere kalkminnende plantensoorten nog voor op gelijksoortige gronden in 't Maasdal.

In 't Noorden van Nederland groeit ze nog slechts op enkele plaatsen in Gelderland (Groesbeek, Beek bij Nijmegen, Oldenzaal).

Zuidwaarts neemt ze snel toe door heel Europa.

Verder omvat haar groeiplaats ook nog West-Azië, Noord-Afrika en N.W.-Amerika.

* * *

't Geslacht *Equisetum* wordt verdeeld in twee groepen. De eene omvat soorten, die 's winters boven den grond haar groene stengels behouden; (hiertoe behooren *Eq. hiemale* en *variegatum*); tot de andere groep rekent men de soorten, waarvan, als de winter nadert, de bovengrondsche stengels atsterven; (hiertoe behooren alle andere inlandsche Paardestaarten).

Equisetum Telmateja behoort dan verder met *Eq. arvense* tot 'n ondergroep, waarbij de vruchtbare stengels in 't voorjaar verschijnen, om dadelijk na de sporenrijpheid af te sterven en zich de onvruchtbare stengels pas hierna ontwikkelen.

1. In zijn typischen vorm is de vruchtbare stengel onvertakt en wit van kleur, met donkerbruine, eerst cilindrische, later buikige, tenslotte trechtervormig verwijde scheeden voorzien, die ieder 20—35 lancetvormige tanden bezitten. (De onderste scheeden zijn vaak groenachtig bruin). Aan den top der scheeden draagt hij de sporen-aar, die in lengte kan wisselen van 5—10 c.M. en 1—2 c.M. dik kan zijn, eerst met haar voet in de scheede zittend, ten slotte gesteeld boven deze uitstekend.

Nog slechts enkele dagen blijft nu de forsche